

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا

اقتصاد مقاومتی در تولید و مصرف

مؤلفان :

دکتر احمد رضا عارف

(مدیر آموزش و پژوهش دانشگاه علمی کاربردی مرکز گروه صنعتی شیشه لرستان)

پریسا سعادت

(رئیس دانشگاه علمی - کاربردی مرکز گروه صنعتی شیشه لرستان)

ناصر ابراهیمی

(دانشگاه علمی - کاربردی مرکز گروه صنعتی شیشه لرستان)

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۵)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

Chaponashr.ir

سرشناسه : عارف ، احمد رضا ، ۱۳۵۳
عنوان و نام پدید آورندگان: اقتصاد مقاومتی در تولید و مصرف / مولفان: احمد رضا عارف ، پریسا سعادت ، ناصر ابراهیمی
مشخصات نشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۵.
مشخصات ظاهری : ۹۹ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۱۲۹-۳۹۸-۸
شناسه افزوده : سعادت، پریسا ، ۱۳۵۷
شناسه افزوده : ابراهیمی ، ناصر ، ۱۳۶۴
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
یادداشت : کتابنامه.
موضوع : اقتصاد مقاومتی - تولید - مصرف
رده بندی کنگره : TP ۹۸۳
رده بندی دیویی : ۵۵/۶۶۸
شماره کتابشناسی ملی : ۵۴۹۷۶۲۳۷
اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیپا

نام کتاب: اقتصاد مقاومتی در تولید و مصرف
مولفان: دکتر احمد رضا عارف - پریسا سعادت - ناصر ابراهیمی
ناشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: محدثه فرهمند
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۵
چاپ: زیر جلد
قیمت: ۱۷۰۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان :
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۱۲۹-۳۹۸-۸
تلفن مرکز پخش : ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

chaponashr.ir

فهرست

پیشگفتار.....	۷
مقدمه.....	۹
ادبیات سیاست اقتصاد مقاومتی.....	۱۰
مفهوم اقتصاد مقاومتی و طبقه بندی تعاریف آن.....	۱۱
مؤلفه های اقتصاد مقاومتی.....	۱۶
شاخص های اقتصاد مقاومتی.....	۲۱
ارکان اقتصاد مقاومتی.....	۲۴
تبیین اقتصاد مقاومتی.....	۲۷
اقتصاد مقاومتی شعار نیست.....	۲۸
نقش شرکت های دانش بنیان در اقتصاد مقاومتی.....	۲۸
هدف دشمن از فشارهای اقتصادی.....	۲۹
منظومه ی کامل اقتصادی.....	۳۰
راهبردها و الزامات اصولی در نیل به اهداف اقتصاد مقاومتی.....	۳۰
فرهنگ سازی و اصلاح الگوی مصرف.....	۳۳
ریشه کنی مفسد اقتصادی و سالم سازی اقتصاد.....	۳۴
عزم و انسجام ملی میان مردم و مسئولان.....	۳۶
استراتژی الگوی اقتصاد مقاومتی در شرایط پساتحریم.....	۳۷
الزامات دوره زمانی کوتاه مدت.....	۳۸
الزامات دوره زمانی بلندمدت.....	۴۱

اقتصاد مقاومتی و مدیریت مصرف	۴۴
استفاده ی حداکثری از زمان، منابع و امکانات	۴۵
اهمیت تحقیق در زمینه اقتصاد مقاومتی	۴۵
اقتصاد مقاومتی، معنا و مفهومی از کارآفرینی	۴۶
درآمد	۴۷
عارضه‌ی اصلی در اقتصاد سیاسی ایران	۵۰
درنگی بر سازوکار نظام های حامی رونق تولید ملی	۵۱
نظام اقتصادی	۵۶
نظام اقتصاد اسلامی	۵۹
اهداف نظام اقتصاد اسلامی	۶۱
اقتصاد مقاومتی محصول اقتصاد اسلامی است	۶۲
الزامات اقتصاد مقاومتی	۶۵
راهکارهای اجرای اقتصاد مقاومتی	۷۳
شاخص های نشان دهنده اقتصاد مقاومتی	۷۴
موانع تولید در ایران	۷۵
الگوهای اقتصاد مقاومتی	۷۹
سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی	۸۱
ارتباط کارآفرینی و اقتصاد مقاومتی	۸۴
نقش کارآفرینی در اقتصاد مقاومتی	۸۵
جمع بندی	۸۷
منابع	۹۱

پیشگفتار

در شرایط کنونی که اقتصاد کشورها با نوسانات شدید، تحریم‌ها، تغییرات بازار جهانی و محدودیت منابع روبه‌رو است، توجه به الگوهای اقتصادی پایدار و درون‌زا بیش از گذشته اهمیت یافته است. در این میان، اقتصاد مقاومتی به‌عنوان یک راهبرد کلان اقتصادی، با هدف کاهش آسیب‌پذیری، افزایش تاب‌آوری و بهره‌گیری بهینه از ظرفیت‌های داخلی مطرح می‌شود. این رویکرد می‌کوشد تا با تکیه بر توانمندی‌های ملی، وابستگی به خارج را کاهش داده و زمینه رشد و پیشرفت اقتصادی را در شرایط دشوار فراهم سازد. از مهم‌ترین ارکان اقتصاد مقاومتی، تولید و مصرف هستند. تولید، موتور محرک رشد اقتصادی و عامل اصلی ایجاد اشتغال، افزایش ارزش افزوده و تقویت استقلال اقتصادی به شمار می‌رود. در مقابل، مصرف نیز اگر بر پایه الگوی صحیح، متعادل و مسئولانه باشد، می‌تواند به حمایت از تولید ملی، کاهش اسراف و استفاده بهینه از منابع منجر شود. بنابراین، رابطه‌ای مستقیم و دوسویه میان تولید و مصرف در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی وجود دارد.

هر جامعه‌ای در راستای پیشرفت و رونق اقتصادی خود؛ باید به مفاهیم و خرده فرهنگ های اقتصادی خود توجه ویژه نموده و آنها را دقیق بشناسد. هر جامعه‌ای دارای یک نوع مکتب و سیستم اقتصادی با اقتضائات خاص خود می‌باشد. پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی و پایان جنگ تحمیلی، استکبار جهانی و در رأس آن آمریکا و انگلیس درصدد برآمدند تا در عرصه های مختلف نرم و سخت همچون حوزه های امنیتی، نظامی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و... ضربات مهلکی را به اصل نظام اسلامی وارد نمایند و در این مسیر از هیچ کوششی فروگذار نبودند. اما آنچه در این بین بیش از همه خودنمایی می‌کند، سرمایه گذاری دشمن در ورود و تأثیرگذاری منفی و مخربانه در عرصه اقتصادی است؛ چراکه در وهله اول، در سایه حوزه های یادشده، به موفقیت چندی دست نیافت که خود دلایل گوناگونی دارد که واگویی آن خارج از چارچوب تحقیق در حال نگارش است و از طرف دیگر به این موضوع پی برده بود که اگرستون

های اقتصادی ایران راه‌هدف قرار دهد می‌تواند سایر حوزه‌های امنیتی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی را تحت تأثیر قرار دهد. تحریم‌های ظالمانه و کارشکنی‌های دشمنان در عرصه بین‌المللی و تهدید و ارباب‌سایر کشورها در خصوص ادامه همکاری‌های اقتصادی با ج.ا.ایران و البته سوء مدیریت مسئولین ذیربط در واکنش و عبور از شرایط پیش‌آمده سبب گردید تا مقام معظم رهبری برای اولین بار، واژه اقتصاد مقاومتی را در ادبیات اقتصادی کشور مطرح نمایند. اقتصاد مقاومتی بیش از آنکه یک دستورالعمل و یا آئین‌نامه اجرایی باشد، فرهنگی است غنی که بیانگر مجموعه‌ای از تعاریف، شاخص‌ها، سیاست‌ها و الزاماتی است که اقتصاد ملی را برای شرایط بوجود آمده و برای مقابله با شرایط پیش‌بینی نشده آینده مهیا می‌نماید و نوعی انعطاف‌پذیری و اقتدار همزمان را برای اقتصاد کشور به ارمغان می‌آورد. خطای رایجی که در مواجهه با اقتصاد مقاومتی با آن برخورد می‌نمائیم این است که به اقتصاد مقاومتی به منزله یک آرام‌بخش و مسکن در مقابله با تحریم‌های اعمال شده نگرسته می‌شود؛ درحالی که اقتصاد مقاومتی تدافع، پیشگیری و تهاجم را توأمان باهم و باتوجه به اقتضائات مختلف در خود جای نهاده است. خودکفایی و بیمه شدن اقتصاد کشور (پیگیری)، مقابله با تحریم‌ها (تدافع) و دور زدن تحریم‌ها و نفوذ در بازارهای جهانی (تهاجم) را در درون خود دارد و این مهم تحقق نمی‌یابد مگر به عزم و اراده ملی در بستر اقتصاد مقاومتی. در نگاه اول در اقتصاد مقاومتی، مفهوم مقابله با تحریم‌ها در ذهن متبادر می‌شود. این کتاب با هدف بررسی جایگاه اقتصاد مقاومتی در حوزه تولید و مصرف، به تحلیل اهمیت حمایت از تولید داخلی، اصلاح الگوی مصرف، و نقش فرهنگ‌سازی اقتصادی در جامعه می‌پردازد. بدیهی است که دستیابی به اقتصادی پایدار و مقاوم، نیازمند همکاری دولت، تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان در جهت تقویت بنیان‌های اقتصادی کشور است.

مقدمه

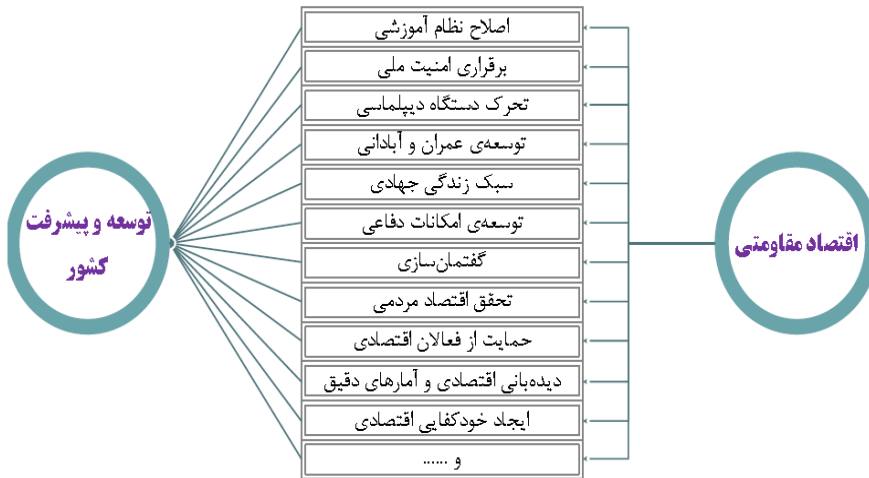
موضوعی به نام اقتصاد و بویژه علم اقتصاد از آغاز زندگی بشر با او همراه بوده است. رفتارهای اقتصادی انسان ریشه در نیازهای او دارد. با گذشت زمان، افزایش جمعیت، محدودیت منابع و نیز با افزایش و تنوع نیازها در فرایند تحولات جهانی و توسعه تمدن بشری، مسئله اقتصاد و تامین معاش و نیازمندی‌های رو به تزاید انسان دائما متحول و پیچیده‌تر شده است. به لحاظ اهمیت، مسئله اقتصاد در مکاتب مختلف دیدگاه‌های متفاوت مبتنی بر جهان‌بینی‌های آنها تفسیرهای متعددی شده است. این موضوع در مکاتب مادی به هدف زندگی فردی و اجتماعی تبدیل شده است. به طوری که همه چیز را برای اقتصاد و تامین معاش و رفاه مادی و دنیوی پیگیری می‌کنند. در تاریخ تکامل علم اقتصاد مکاتب مختلفی از این نگرش‌ها برای تبیین رفتارهای اقتصادی بشر ظهور یافته‌اند و پس از مدتی با پیدایش دیدگاه‌های مکاتب جدیدتر حذف و یا به حاشیه رفته‌اند. در کنار این دیدگاه‌های مادی‌نگر، مکاتب الهی و آخرت‌نگر هستند که اقتصاد را نه هدف زندگی بشر بلکه وسیله‌ای برای حیات بشر می‌دانند تا بدین وسیله به هدف‌های متعالی دست یابند. در این دو دیدگاه مبانی دונگاه به اقتصاد کاملا متفاوت است. ولذا صاحبان اندیشه در این دو دیدگاه براحتی نمی‌توانند همدیگر را درک کنند و به ماهیت و وظیفه اقتصاد که علی‌القاعده باید در تمام جوامع یکسان باشد، برسند. این اختلاف زمانی تشدید می‌شود که اندیشمندان دودیدگاه در منتهالیه افراطی این نظریات قرار می‌گیرند. نفی آنچه که مادی نیست و ختم تمام راه‌ها به حیات دنیوی از یک سو و نپذیرفتن اقتصاد و تامین رفاه به عنوان یک اصل در زندگی بشر از سوی دیگر، منشاء عدم تفاهم‌ها و تبعاً عدم استفاده از جنبه‌های مثبت هر دیدگاهی خواهد شد. در این میان موضوع اصلی این است که واقعا مسئله اقتصاد چیست و در کجای زندگی بشر است و وظیفه آن چیست. با تنگناها و بحران‌های اقتصادی ناشی از عوامل اقتصادی و سیاسی چگونه برخورد می‌شود. بخصوص اینکه گاهی اقتصاد به عامل فشار کشورهای معارض و رقیب تبدیل می‌شود.

ادبیات سیاست اقتصاد مقاومتی

جمهوری اسلامی ایران همواره در حوزه های مختلف سیاسی و اقتصادی با شرایطی مواجه بوده و است که تاکنون چه از دیدگاه نظری و چه از دیدگاه عمل و تجارب بشری، مشابه نداشته است. از این رو انقلاب اسلامی مکلف به نوآوری، نظریه پردازی، الگوسازی و تغییر مسیر حرکت در عرصه های نوین اقتصادی اسات (امیری و همکاران، ۱۳۹۱). اقتصاد مقاومتی، از جمله این الگوهاست. نظریه اقتصاد مقاومتی، یک ابتکار بر اساس مبانی اسلامی ایرانی است و همانند سایر مکاتب اقتصادی دارای چرخه تولید، توزیع و مصرف است. در حوزه تولید، به تولید دانش بنیان (بر اساس علم بومی) و کار همه اقشار جامعه به عنوان امری مقدس نظر دارد و پول را به عنوان یک ابزار می بیند و برایش فی نفسه ارزشی قائل نیست. به بیانی دیگر، استفاده از توان و دانش ایرانی در امر تولید را به عنوان عوامل اصلی رشد و توسعه پایدار در این حوزه برمی شمارد و صرفاً به سرمایه پولی توجه نمیکند. همچنین در زمینه توزیع تلاش میکند تا با به کار بردن مکانیزم های مختلف و فراهم آوردن امکانات برابر برای تولید همگانی، از احتکار، گرانفروشی، رقابت برای فروش بالاتر و دروغپردازی در فروش جلوگیری نموده و به مقابله با آن بپردازد و در حوزه مصرف به عدم اسراف و تبذیر تأکید می کند (ملک علیپور و پورپیر، ۱۳۹۱).

جوامع بشری برای نظم بخشیدن به حیات اقتصادی خود، از مفاهیم و اندیشه هایی که در آن وجود دارد تأثیر می پذیرند که در حقیقت، مجموعه این مفاهیم، یک مکتب اقتصادی را شکل می دهد. مکتب اقتصادی برای هر جامعه عبارت است از روشی که آن جامعه جهت سامان بخشی به حیات اقتصادی خود و حل مشکلات علمی، آن را در پیش می گیرد (صدر، ۱۳۹۳). اگرچه اقتصاد مقاومتی در آغاز به عنوان ابزاری برای رهایی از تحریم ها علیه ایران بوده، اما ظرفیت تبدیل شدن به یک مکتب را دارد و تلاش می کند با محور قرار دادن عدالت اجتماعی، ضامن برون رفت کشورهای در حال توسعه از عقب ماندگی اقتصادی، با برقراری توازن در طبقات اجتماعی و جلوگیری از انباشت سرمایه بتواند جهان امروز را از بن بست اقتصادی برهند (ملک علی پور و پورپیر، ۱۳۹۱) شکل زیر توسعه نظام اقتصادی و پیشرفت کشور را از طریق

راهکارهایی که به واسطه اجرای سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی شکل می گیرد، نشان می دهد.

شکل ۱- رویکرد هدفمند سیاست اقتصاد مقاومتی در ارائه راهکارهای لازم برای توسعه پایدار کشور

(جعفرزادگان و حبیبی، ۱۳۹۱)

مفهوم اقتصاد مقاومتی و طبقه بندی تعاریف آن

اقتصاد مقاومتی برای اولین بار در سال ۱۳۸۹ توسط مقام معظم رهبری مطرح شد. ایشان اقتصاد مقاومتی را اینگونه بیان کرده اند: "اقتصاد مقاومتی، اقتصادی است که برای یک ملت، حتی در شرایط فشار و تحریم، زمینه رشد و شکوفایی را فراهم می آورد. اقتصاد مقاومتی یعنی اقتصادی که باتوجه به قوتها و ضعفهای داخلی و تهدیدها و فرصتهای بیرونی، سناریوسازی می کند و برای هر شرایطی برنامه دارد. اقتصادی راهبردی است که محیط سنج است و درون و برون خود را به خوبی می بیند و برای شرایطی که هر لحظه ممکن است تغییر کند، واکنش مناسبی دارد. اقتصاد مقاومتی را می توان اقتصادی عنوان کرد که در آن عالوه بر تعاملات پویا

با دنیای خارج و استفاده از امکانات تجارت آزاد ، امنیت اقتصادی کشور حفظ شده و نوسانات محیط بین المللی اقتصادی و تهدیدهای آن ، کمترین اثر سوء را بر روند بلند مدت متغیرهای اقتصادی داشته باشد . در اقتصاد مقاومتی باید سعی شود تا همه ظرفیت های اقتصادی به حداکثر بهره برداری از توان خود برسند (تاری و همکاران ، ۱۳۹۱).

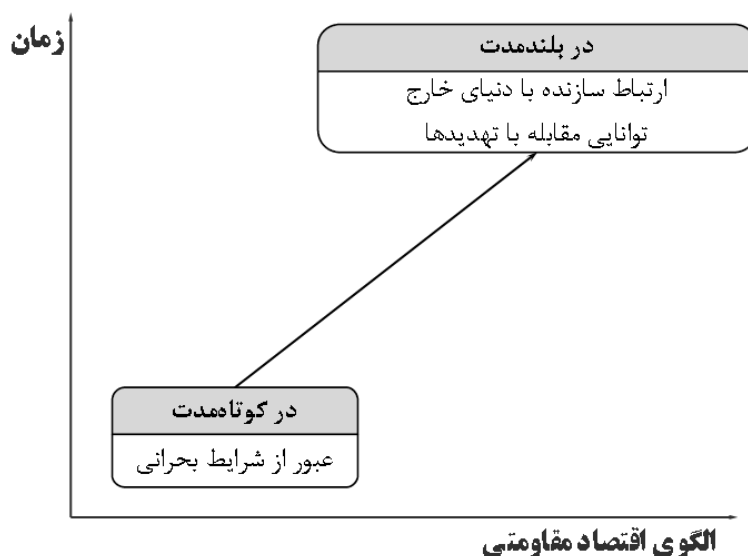
اقتصاد مقاومتی منفعل نیست و در مقابل اهداف شوم نظام سلطه ، ایستادگی می کند و سعی در تغییر ساختارهای اقتصادی موجود و بومی سازی آن براساس جهان بینی و اهداف خود دارد (افشار ، ۱۳۹۱). اقتصاد مقاومتی به کاهش وابستگی و اتکاء به توانمندی های داخلی و ظرفیت های تولید داخل تکیه دارد و تلاش خود را معطوف به خودکفایی نموده است. البته اقتصاد مقاومتی فراتر از خودکفایی اقتصادی است ؛ در خودکفایی تلاش می شود که وابستگی به خارج کم شود و از تولیدات داخل استفاده شود ، اما در اقتصاد مقاومتی تلاش براین است که از تحریم ها به عنوان فرصت نیز استفاده شود و بحران ها را پشت سر بگذارد . با اقتصاد ریاضتی هم تفاوت دارد . هدف از اقتصاد مقاومتی ایجاد رفاه عمومی در شرایط بحران و غیر بحران اقتصادی است . الگوی اقتصاد مقاومتی یک الگوی اسلامی – اجتماعی در بعد اقتصادی است. الگوی اقتصاد مقاومتی دارای ابعاد گسترده ای در حوزه های اقتصادی ، سیاسی ، فرهنگی ، رفتاری و بین المللی است. از دیگر اصول اقتصاد مقاومتی می توان به مواردی همچون مهار سوداگری و فساد، عاملیت توده های مردم ، خوداتکایی ، اولویت گذاری طرح ها و برنامه ها و فرهنگ جهاد و مقاومت اشاره کرد (نریمانی و عسکری، ۱۳۹۱). اقتصاد مقاومتی همانطور که تلویحاً اشاره گردید ، اقتصادی مردم بنیاد است ؛ یعنی اقتصاد دولتی نیست، اقتصادی مردمی است با همت ، سرمایه و حضور مردم محقق می شود که برخی از عمده روش های مردمی کردن اقتصاد در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی به شرح ذیل است:

- ✓ حساس کردن مردم به اقتصاد کشور
- ✓ درگیر کردن مردم به مثابه مصرف کننده فعال در مسائل اقتصادی کشور
- ✓ درگیر کردن اقشار مختلف مردم به مثابه تولیدگر و توزیع کننده
- ✓ رفتن به سمت الگوی مشارکت مردمی در پیشرفت و ایجاد نهاد برای آن

تلاش در راستای تغییر ساختارهای اقتصادی موجود و بومی سازی آن بر اسان جهان بینی و اهداف، و درنهایت رشد و شکوفایی اقتصاد حتی در شرایط فشار و تحریم، اساسی ترین مفهوم الگوی اقتصاد مقاومتی است. در اقتصاد مقاومتی، علاوه بر تعامل پویا و فعال با دنیای خارج و استفاده از امکانات تجارت آزاد، امنیت اقتصادی کشور برقرار بوده و نوسانات محیط بین المللی اقتصادی و تهدیدهای آن، کمترین تأثیر منفی را در روند بلندمدت متغیرهای کلان اقتصادی خواهند داشت. در چنین اقتصادی که منفعل و بسته نبوده و در مقابل اهداف اقتصادی سلطه ایستادگی می کند، نباید تنها بر روی یک یا چند بخش از ظرفیت اقتصادی کشور تمرکز داشت، بلکه بایستی کوشید تا با تشخیص تهدیدها و پیامدهای منفی و کمبودهای ناشی از آن و نیز با شناسایی تمامی توانمندی های انسانی، سرمایه ای و تکنولوژیکی داخلی، همه ظرفیت های اقتصاد به حداکثر بهره برداری از توان خود برساند (تاری و همکاران، ۱۳۹۱).

اقتصاد مقاومتی از نوع توسعه اقتصادی درون زاست؛ چراکه خودکفا، مستقل، پایدار و در عین حال زمانبر و در ابتدا با هزینه و خطرپذیری بیشتر همراه است. این نوع اقتصاد به دلیل ایستادگی در برابر طراحی های استعماری و استثماراری بیگانگان، اقتصادی آگاهانه، مدبرانه، عاقلانه و همراه با معنویت است که با تأکید بر مسئله عدالت، اخلاق و دانش و سرمایه ملی و نیز با تکیه بر دو عنصر جدایی ناپذیر اقتصادی یعنی تولید ملی و مصرف ملی، امکان سازگاری میان خواسته های متعارض اقتصادی را فراهم می سازد (ملک علیپور و پورپیر، ۱۳۹۱). تحلیل محتوای سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی نشان می دهد که این سیاست ها نقش تکمیل کننده و انسجام بخش را برای مجموعه سیاست های کلی ابلاغ شده در حوزه اقتصاد ایفا می کنند و از رو یکردی جهادی، انعطاف پذیر، فرصت ساز، مولد، درون زا، پیشرو و برونگرا برخوردارند. طبق بررسی های انجام شده، بخش قابل توجهی از اهداف و سیاست های کلی مطرح شده در سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی، دارای سابقه نسبتاً زیادی در سایر اسناد بالادستی، قوانین موضوعه و قوانین برنامه پنج ساله کشور است (روحانی و خاندوزی، ۱۳۹۳).

درواقع، می توان سیاست های اقتصاد مقاومتی را به دو بخش بلندمدت و کوتاه مدت تقسیم کرد، شکل زیر اقتصاد مقاومتی بلندمدت، اقتصادی را ترسیم می کند که علاوه بر تعامل پویا با دنیای خارج، توانایی مقاومت در برابر تهدیدهای خارجی را نیز داراست. چنین اقتصادی باید از قابلیت انعطاف پذیری بالایی نسبت به شوک های وارده برخوردار باشد. برای دستیابی به اقتصاد مقاومتی در بلندمدت باید برنامه ریزی های بلندمدت تدوین گردد و سیاست های اقتصادی به گونه ای اتخاذ شود تا اهداف تعیین شده، محقق شوند. اما اقتصاد مقاومتی کوتاه مدت، در حقیقت برای گذر از شرایط بحران طراحی می گردد. در این شرایط، ضامن توجه به چارچوب های اولیه علم اقتصاد و عدم تخطی از آنها، ممکن است تصمیماتی اتخاذ شود که تنها برای گذر از شرایط بحرانی موجود بوده و در بلندمدت، تطابق چندانی با مؤلفه های علم اقتصاد ندارند. اگرچه این سیاست ها می توانند در طول سیاست های کلان و بلندمدت قرار گیرند اما به نظر می رسد برای خروج از شرایط بحران، بهره گیری از سیاست های کوتاه مدت ضروری است و با عبور از بحران، این سیاست ها می تواند در مسیر بلندمدت اقتصاد مقاومتی قرار گیرد (ممبینی، ۱۳۹۱)

شکل ۲- اقتصاد مقاومت در گذر زمان (ممبینی، ۱۳۹۱)

بر اساس اهداف اقتصاد مقاومتی، تعاریف متفاوتی ارائه شده است که هرکدام از جنبه‌ای به این موضوع نگاه کرده‌اند. همه این تعاریف به نوعی با هم رابطه عموم و خصوص من وجه دارند و ترکیبی از استراتژی‌های مطلوب را به تصویر می‌کشند (رحمانیان، ۱۳۹۱). این تعاریف را می‌توان بر اسان زیر طبقه‌بندی نمود (تاج آبادی، ۱۳۹۱).

اقتصاد موازی: انقلاب اسلامی بر اساس نیازها و خواسته‌های خود، نهادهایی با عملکرد انقلابی (مانند جهاد سازندگی، بنیاد مسکن، کمیته امداد و ...) ایجاد نموده است. اقتصاد موازی بر این موضوع تأکید دارد که امروز نیز باید برای تأمین اهداف انقلاب، چنین دیدگاهی وجود داشته و این پروژه‌ها ادامه یابد. لذا بر اساس اقتصاد موازی، ایجاد نهادهایی موازی برای اقتصاد مقاومتی ضروری است (پیغامی، ۱۳۹۱).

اقتصاد ترمیم ساز: اقتصادی که به دنبال مقاوم سازی، آسیب زدایی، خلل گیری و ترمیم ساختارها و نهادهای فرسوده و ناکارآمد موجود اقتصادی است؛ به طوری که اگر نهادی نمی‌تواند انتظارات را برآورده سازد، با بازتعریف سیاست نهادهای موجود، انتظارات برآورده شود. موضوع ترمیم ساختارهای اجرایی، امری محال و دور از ذهن نیست، چه بسا کشورهای توسعه یافته نیز در برهه‌هایی از تاریخ اقتصادی خود مجبور به مقاوم سازی ساختارهای اقتصادی شده‌اند (پیغامی، ۱۳۹۱).

اقتصاد تدافعی: این اقتصاد در پی هجمه شناسی، آفندشنسی و پدافندشناسی کشور در برابر آن هجمه است. بر این اساس، تا زمانی که ابزارها و روش‌های هجمه دشمن مورد شناسایی قرار نگرفته و استراتژی مقاومت علیه آنان، تدوین و اجرا نگردد نمی‌توان به اهداف اقتصاد مقاومتی دست یافت (اسماعیلی، ۱۳۹۰).

اقتصاد سرمشق (الگو): اقتصاد مقاومتی علاوه بر ارائه یک رویکرد کوتاه مدت و پدافندی، چشم اندازی کلان به نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران دارد. باید اقتصاد ایدئالی شکل گیرد که در عین اسلامی بودن، الهام بخش و کارآمد بوده و زمینه ساز تشکیل تمدن بزرگ اسلامی